

що ніколи не в'яне й вічно знову розпускається, світ усього його духовного життя, яке починається далеко за межами історії. У мові одухотворється весь народ і вся його батьківщина; в ній відгомлюється творчою силою народного духу в думку, в картинку і звук небо вітязини, її повтря, кімат, її поля, гори й долини, її ліси й ріки, її бурі й грози – весь той глибокий, повний думки й почуття, голос рідної природи, який лунає так гучно в любові людини до її ноші суворой батьківщини, який відбивається так виразно в рідній пісні, в рідних мелодіях, в устах народних поетів. Проте в світлих, прозорих глибинах народної мови відбивається не тільки природа рідної країни, а й уся історія духовного життя народу. Покоління народу проходять одне за одним, але резульгати життя кожного покоління залишаються в мові – в спадщину потомкам. Мова – найживіший, найбагатший і найцінніший зв'язок, що з'єднує віджилі, теперішні і майбутні покоління народу в одне велике, історичне живе ціле. Вона не тільки виявляє життєвість народу, а є якраз саме цим життям. Коли зникає народна мова, – народу нема більше!» – К.Д.Ушинський [2].

Ушинський розробив також науку про мову. Він був основоположником школи, в якій навчання велося рідною мовою. Педагог кладає принципи народності в основу науки про рідну мову. Навчання дітей рідної мови повинно мати три мети: розвивати у дітей природжений “дар мови”, вводити дітей у свідоме оволодіння скарбами рідної мови; пояснювати дітям логіку мови (граматику).

Отже, людина, яка втратила свою мову, – неповноцінна, вона друторядна у порівнянні з носієм рідної мови. У неї зовсім відмінна рефлексія і користується вона “верхньою” свідомістю. Себто її підсвідомість – загальномова, приглушена. Адже чудова думка втрачає свою цінність, коли вона погано висловлена.

Всі ми добре знаємо, що патріотизм починається зі ставлення до рідної мови. Чому ж шведи, наприклад, перш ніж братися за розвиток країни, відродили свою мову, єдину і притаманну тільки їм? Бо поняття рідної мови виступає поряд з такими поняттями, як рідний дім, батьківська хата, материнське тепло, вітчизна, тобто мова сприймається не просто як засіб комунікації і навіть не тільки як знаряддя формування думок, а значно інтимніше – як одне з головних джерел, що оживляє патріотичні почуття. За допомогою мови створюється успадкування культури від покоління до покоління. Хто не любить рідної мови, солов'яків святих звуків свого дитинства, не заслуговує на ім'я “Людина”.

А народ, який не усвідомлює значення мови для вищого духовного життя і сам її відкидає і зникається, чинить над собою самобовбство.

Будучи найповнішим і найвірнішим літописом цього духовного,

багатовікового життя народу, мова, в той же час, є найбільшим народним наставником, який навчає народ ще тоді, коли не було ще ні книг, ні шкіл, і продовжує навчати його до кінця народної історії. Проте цей назвичайний педагог – рідна мова – вчить не тільки багатьом речам, а й навчає напрочуд легко, за якимось недосяжно полегшеним методом. Ми хочемо передати дитині п'ять-шість невідомих їй назв, сім-вісім іншомовних слів, два-три нові поняття, кілька складних подій, і це коштує нам чимало праці, та ще більше праці це коштує дитині. Вона то вивчає, то знову забуває, навіть може зовсім не засвоїти; тоді як на практиці, у рідній мові, вона легко й вільно користується тими самими тонкощами, що їх ми марно силкуємося їй пояснити. Отже, ще одна, не менш важлива, особливість нашої мови – педагогічна.

Як заповіт нащадкам звучать слова К. Д. Ушинського: “Поки мова народна в устах народу, до того часу живий і народ. І нема насильства більш нестерпного, як те, що хоче відібрати в народу спадщину, створену незліченними поколіннями предків. Відберіть у народу все – і він все зможе повернути; але відберіть мову, і він ніколи більше вже не створить її. Нову батьківщину навіть може створити народ, але мови – ніколи: вимерла мова в устах народу – вимер і народ. Але якщо людська душа зривається перед убивством однієї недовговічної людини, то що ж повинна б почувати вона, зазіхаючи на життя багатовікової історичної особистості народу – цього найбільшого з усіх створінь Божих на землі?” [2].

Література

1. Акуляльні питання навчання та виховання учнівської молоді (соціально-педагогічний аспект). – Житомир, 1999.
2. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні. /Вибрані педагогічні твори – Київ: Радянська школа, 1983 – Т.1.
3. Волков Г. К. Д. Ушинський / Волков Г. Етнопедагогіка. – М., 1999.

Тетяна Мистива,

*студентка філологічного факультету
Житомирського державного університету*

Костянтин Ушинський про всебічний розвиток особистості

Немає сумнівів, таку особистість як *Костянтин Дмитрович Ушинський*, знає, чи принаймні повинен знати, кожен вчитель. Досвідченому педагогу довелось пізнати життя в усій його